

הלכות ברכת המזון סימן קצב קצג

לומר 'וברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו': ב' אם טעה המזמן (ה) [ס] בעשרה וקעונים ולא הזכירו 'אלהינו' (י) אינם יכולים לחזור, אבל אם עדין לא ענו אחריו (יא) יחזור ויזמן בשם:

קצג אם מצטרפין לזמון אם לאו, ובו ו' סעיפים:

א *שנים שאכלו, אף-על-פי שבברכת 'המוציא' (א) פוטר אחד את חברו, (ב) מצוה לחלק שיברך כל אחד ברכת המזון לעצמו. ב'במה דברים אמורים, כשהיו שניהם יודעין לברך ברכת המזון, אבל אם (ג) אחד יודע והשני אינו יודע, מברך היודע ויוצא השני *אם מבין לשון-הקדוש אלא שאינו יודע לברך, *ו'וצריך לבנו מלה במלה לכל מה שילמד: הגה וצריך המברך (ד) ש'יכנון להוציא' (מרכי ר"פ ג') שאכל וכו' בשם סמ"ג, (ה) 'אבל אם אינו' (ו) מבין *אינו יוצא בשמיצה. 'אבל שלשה שאכלו, (ו) אינם רשאים לחלק. ושנים שאכלו, (ז) 'מצוה שיחזרו (ח) אחר שלישי שיצטרף עמם לזמון. "וכן ארבעה או חמשה אסור להם לחלק, (ט) שכלם נתחייבו (י) [נ] בזמון. ששה נחלקים, כיון שישאר זמן לכל חבריה, ח שם ברכות

א ברכות מה לפי
התוספות והרא"ש
והרשב"א ותוספי
ורבנו יונה ב שם
במקרא ג תוספות
והרא"ש ורבנו יונה
ותוספי ד מרכי
שם ה טור
ו שם במקרא
ז הרא"ש שם
ממשמעות המקרא
ומהמרא וזלץ ק
ח שם ברכות

שערי תשובה

לא שוף זה בדין, וגם ב' אין לומר אותו רק המברך ולא שנים המזמנים, וכן משמע באבן עזר וכתבי-היד, ע"ש: [ס] בעשרה. עין בה"ט. ועין לקוטי פרי"ח שכתב על ב"ש בש"ע שם העונה לא הזכירו אין יכולים לחזור, ומשמע שגם המזמן שוב אין לו להזכיר השם, וזה אינו, דהוא לא הפסיד בשביל זה ויכול לחזור ולומר ברוך אלהינו, ע"ש, ובש"י ב'כנה כתב שדברי א"ח הם בתשובת הרשב"א כתי ומבאר שם דאם כבר ענו אחריו גם הוא הפסיד, ע"ש:

[כ] בזמון. עין בה"ט בשם ב"ח. ובלקוטי פרי"ח הקריע בקומקום דאין קומקום על הפרות של ד' מינים, וכתב בבר"י שהמנהג פשוט לקבץ פסח אנשים על פרות מד'

באר הגולה

בפני עצמו, ורוצה לומר דלא יאמר 'מטוב' ולא יאמר 'חיים' אלא 'חיינו', וכל הלשון של כל התוספות הוא מפרש בתקרא בחוספות ורבנו יונה על ברכות ושם איתא בתקרא ב'כרינו, ודעי' שהתוספות של ברכות רבו הוא מזה התוספות: * וצריך וכו'. והוא לעצמא, אם לא שידע ששם על-גל-פנים עקרי הברכות ופתיחתן וחתמתן, או יצא בדיעבד. ודע ע"ז, דאם שמע הברכה המזון והוא מתקמט לא יצא [כן מוכח בבאור הגר"א]: * אינו יוצא בשמיצה. הגה דאם דאם אורי בשנים, וכו'. ולענין שלשה אם אחד יוכל להוציא לשנים, יש דעות בין הפוסקים, דדעת ברכת-אברהם דאפילו לדעת המהר"א הגה דאם בדין המוציא לחיד, אבל בזמן שלשה שאחד מוציא לשנים, או בעשרה שאחד מוציא לתשעה, אפילו אינם מבינים, יחיד מוציא את הרבים, וכו' כל אחד לצאת בברכת חברו: (ב) מצוה לחלק. כלומר, דאף-על-גב (ה) דבדיעבד אף בברכת-המזון בודאי יוצא על-ידי חברו (המוציא), מכל מקום לכתחלה מצוה לחלק. והטעם שחלקו בין ברכת-המזון ל'המוציא': דבתחלת הסעודה שקובעים לאכל יחדיו, דעתן להצטרף, מה שאין כן בסוף הסעודה דעתן להפריד זה מזה, הלכך צריך לברך כל אחד לעצמו. ויש עוד טעם: משום דברכת-המזון דאורייתא התמידה בה, ועין בפרי"מגדים שכתב דנכון לחש לשנים הראשון, וצ"ל-כן אף אם לא אכל כדי שביצה, דחייבו הוא רק מדרבנן, גס'כן מצוה לחלק ולברך כל אחד לעצמו: (ג) אחד יודע וכו'. עין לקמן סימן קצו סעיף ד במשנה בריה: (ד) ש'כנון להוציא. וגם השומע (ז) צריך שיכנון לצאת, כמו שכתוב בסימן ריג סעיף ג, ועין במה שכתבנו שם: (ה) 'אבל אם אינו' וכו'. ולפי זה, הנשים (ג) יברכו לעצמן, והוא הדין עס-הארץ כשאניו מבין ברכת המוציא. (ז) ויש פוסקים שסוברין, שבלשון-הקדוש יוצא אדם ידי חובתו בשמיצה אף-על-פי שאינו מבין הלשון (מה שאין כן (ה) בשאר לשונות, דלכלי עלמא אינו יוצא אם אינו מבין הלשון), וכן המנהג ש'נשים יוצאות ידי חובתן בשמיצה מהמברך אף-על-פי שאינן מבינות כלל, ואפילו בקדוש שהוא דאורייתא לכלי עלמא להנשים, אפילו הכי יוצאות בשמיצה, וכן עמיה-הארץ אף-על-פי שאינן מבינים דברי המקדש (אחרונים). ומכל מקום יותר טוב שיאמרו אחר המברך והמקדש מלה במלה (בלחש) אם אפשר להם, דבזה יצאו לכל הפוסקים, וכלאו הכי (ו) נכון לעשות כן לכלי עלמא, דאי אפשר לבנו ולשמע היטב, וכמבאר לעיל בסימן קפ"ט סעיף ז, עין שם: (ו) אינם רשאים לחלק. דבכך נתחייבו בזמן משאכלו ביחדיו, ודע, דחייב זמן הוא דאם בשאכלו פת שחייבין עליו ברכת-המזון, אבל אם אכלו פרות ואפילו הן משבחה מינים, לא, דקנימא לן בסימן ריג דאין זמן לפרות. ויש מחמירין בשבחה מינים להצריכו זמן, ולכן טוב שלא יקבעו שלשה ביחד על שבחה מינים, כדי לאפוקי בפשין מפלגתא [ב"ח]. ובפרי"וסף כתב, (ז) שהמנהג פשוט לקבץ פסח אנשים על פרות משבחה מינים וכן לאכל פת הבאה בביטנין: (ז) מצוה שיחזרו וכו'. הינו אם הוא עמם בביתם, מצוה לתן לו דבר-מה לאכל כדי שיצטרף עמם; ומשמע במקרא, דאף אם הוא שמש המשמשם בסעודה, שאין דרך לאכל אתו ביחד, מצוה שיקראו לו לאכל אתם כדי שיכלו לזמן; (ח) אחר שלישי. ופשוט דאם הוא אחד אין צריך לחזור אחר שנים: (ט) שכלם נתחייבו. כלומר, אף-על-פי שאם ילך אחד ושאריו שלשה ויזמנו, מכל מקום הוא

שער הציון

(ב) ברכות מ"ה עמוד ב, מירא דרבי יוחנן שם, ועין בחדישי רש"א שם: (ג) פרי"מגדים שם: (א) עין בפרי"מגדים שכתב דיוקלו לברך בלשון-הקדוש אף-על-פי שאינן מבינות, אף-על-גב דבשמיצה בעינן דאקא שבינו, כשהן מברכות בעצמן עדיף טפי, וכן כתב בלבוש ועל-תל-תמיד, וכן כתב במגן-אברהם סימן סב בשם ספר שער-אפרים, עין שם, וכן משמע ממגן-אברהם סימן קא סעיף-קטן ה, ונראה לי גס'כן פדמות ראיה לה, דמאי גריעא דכר זה מאם לא כן לבו בברכת-המזון בודאי יצא בדיעבד, וכן שכתבנו לעיל בסימן ס במשנה בריה: סעיף-קטן ז בשם הפוסקים: (ד) בשי"י ור"י מקורביל וכל-בו ור"י: (ה) תלמיד רבנו יונה: (ו) מגן-אברהם: (ז) ונביאו בשערי-תשובה וכן במגן-אברהם:

הלכות ברכת המזון סימן קצב קצג

ביאורים ומוספים

(משנ"ב ס"ק י)

דבדיעבד יצאו בזמן בלא שם.

שהטעם בזה כיון שכתוב 'על הארץ הטובה', ונשים אין לזון חלק בארץ מצד עצמן, ויש אומרים שהטעם הוא משום שלא ניתן להן ברית ותורה.

(4) דברים אלו אמורים, כאשר השומעים אינם מבינים את דברי המקדש, אולם מבינים שהמקדש אומר את ענין קדושת היום, אבל אם השומעים גם אינם מבינים שהמקדש אומר ענין של קדושת היום, וחושבים שאומר דברים אחרים, כתב הגר"ח"פ שיינברג (חידושי בתרא) שלא יצאו ידי חובתם.

(5) וכן כתב לעיל (סי' קפג ס"ק כת, בסופו) ובשעה"צ שם (ס"ק לד), שיש לחשוש לדעות המחמירות שגם בלשון הקודש מי שאינו מבין את הלשון אינו יוצא ידי חובתו.

(6) ובבית"ל לקמן (סי' רעא ס"ב ד"ה דאיתקש) הביא את דעת הרעק"א בתשובותיו (סי' ז) שגם אם אומר עם המקדש תיבה בתיבה, אינו נחשב כמקדש על היין אלא אם כן יש לפניו כוס.

(משנ"ב ס"ק ו)

דבדיעבד נתיחבו בזמן מ'שאלו ב'תורה'.

(7) והמשתתף בחתונה והתחיל לאכול יחד עם כל האורחים [שם] התחיל לאכול לבד ואף רצה לסיים מוקדם, אינו חייב בזימון כמבואר להלן ס"ק יט] וקשה עליו להתעכב עד שיזמנו ויברכו ברכת המזון ושבע ברכות, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח חיים סי' נו) שהעצה לזה, שיאמר בפירוש קודם אכילתו שאינו מתכוון להצטרף לקביעות ולברך יחד עם שאר המסובים [שבסבתא] כשקבעו לאכול יחד, קבעו גם לברך יחד, ועל ידי זה יפטר מזימון ולא יתחייב בשבע ברכות, וכתב שיש לסמוך על זה למעשה כשיש לו צורך והכרח לצאת, כגון כשיצטרף להתעכב דרבה אם ימתין עד שיזמנו שם, והוא צריך להשכים בבוקר לפתנסתו. וכתב, שבהגהות חכמת שלמה (על השו"ע) מפורש כדבריו, שכשאוכלים על דעת שיהיו רשאים ליחלק, נפטרים מזימון. וכן מפורש גם בשו"ע הרב (סי' קסו סי"ח וסי' ריג ס"ו), וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פי"ג תשובה י). וכן מובא בשם החזו"א (ארחות רבינו ח"ג עמ' רכ) שאמר לגר"ח קניבסקי כשאכל בשישיה ומיהר לחזור ללימודו, שיכון כשנטל ידיו שאינו רוצה להצטרף לזימון בעשרה רק בשלשה. אכן כששאלו הגר"ח קניבסקי האם אף לזימון בשלשה תועיל עצה זו, השיבו שאין כדאי לבטל זימון בשלשה [וראה בדבריו להלן ס"ק טז]. מאידך, הא"א (בוטשאטש) כתב שכוונה שלא להצטרף, אינה פטורת.

ולענין האוכלים בסעדת שבע ברכות שמחריבים לשמט את השבע ברכות [כמבואר בשו"ע אה"ע סי' סב ס"א], ועשרה אנשים רוצים לזמן מוקדם יחד, ועל ידי זה לא ישמעו את השבע ברכות [ובאופן שישאר עוד עשרה אנשים אחרים לשבע ברכות], כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' מג) שהמקל לעזוב את הסעודה מחמת צורך דחוק יש לו על מי לסמוך, אף אם לא התנה בתחילה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' רעא) העלה, שאף שמעיקר הדין אין בזה חשש, אך המחמיר בזה תבוא עליו ברכה אף על פי שאינו מן הדין. וכשמכון שלא להצטרף עם שאר הסועדים ולבסוף נמלך להישאר עמהם, כתב הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רעו) שאם רצה להצטרף באכילת הכוית האחרון, מצטרף.

(משנ"ב ס"ק ז)

הינו אם הוא עמקם בבייתם, מצוה לתן לו דבר-מה לאכל כדי שיצטרף עמקם.

(8) אבל שלשה שאכלו יחד ונתחילו בזימון, והלך אחד מהם, מבואר המשך במילואים עמוד 36

(משנ"ב ס"ק יא)

דבדיעבד יצאו בזמן זמן וק"י פלכתחלה.

(12) ואם ענו חלק מהסועדים, השערי תשובה (סי' קצב ס"א) הביא שנחלקו בזה הפנים מאירות (ח"ב סי' ו) והא"ר האם יכולים לצרף אליהם לזימון את אלה שכבר זימנו כדי שיזמנו בשם, ובשם הגרי"י פישר הובא (זימון כהלכתו עמ' יח) שאם אותם שלא ענו הם פחות מעשרה, אין הם יכולים לחזור ולזמן בשם. אולם אם נשארו עשרה שלא ענו, יכולים לחזור ולזמן בשם, ודק המזמן עצמו אינו יכול לחזור ולזמן היות והוא כבר זימן.

סימן קצג

אם מצטרפין לזמון אם לאו

(משנ"ב ס"ק ב)

דבדיעבד אף בברכת המזון בנדי יוצא על-ידי חבריו.

(1) וכשלא קבעו מקום, כתב השו"ע לעיל (סי' קסו ס"ג) שבדיעבד אם כיוון המברך להוציאם והם נתכוונו לצאת, יצאו ידי חובה, והמשנ"ב שם (ס"ק סז) הביא שהמג"א נשאר בצ"ע האם יצאו ידי חובה אף בדיעבד, אך הביא שהגר"א הכריע לזינא שלעולם יוכל אחד להוציא את חבריו בברכת המזון, וכן לבני ברכה אחרונה כתב לקמן (סי' ריג ס"ק ט) שאף בלא קביעות, בדיעבד אחד מוציא את חבריו.

(משנ"ב ס"ק ג)

מה שאין כן בשאר לשונות, דלכלי עלמא אינו יוצא אם אינו מבין הלשון⁽²⁾ וכו', ונאפלו בקדוש שהוא דאורייתא לכלי עלמא להנשיט⁽³⁾ וכו' אף-על-פי שאין מבין דברי הקדוש⁽⁴⁾ [אחרונים], ומקל מקום יותר טוב שיאמרו אחריו המקדש והמקדש מלה במלה⁽⁵⁾ בלתי שם.

(2) ובטעם החילוק בין לשון הקודש לשאר לשונות, כתב הביה"ל לעיל (סי' סב ס"ב ד"ה יכול) לענין הקורא קריאת שמע, שלשון הקודש היא לשון מצד עצמה, ולכן אף שאינו מבין יצא ידי חובה, מה שאין כן שאר לשונות שאינן כי אם מצד הסכמת המדינה, ולכן אם שאר אנשי המדינה אינם יודעים לדבר בלשון זו, ורק הוא תווד אנשים יחידים יודעים אותה, אין היא נחשבת ללשון במדינה זו שאינה מכרת בה. וכן אם הוא אינו מבין הלשון, לא יוצא בה ידי חובה אף אם שאר אנשי המדינה מדברים בלשון זו.

(3) מה שאין כן בברכת המזון הביא השו"ע לעיל (סי' קפו ס"א) שיש דעות שנשים חייבות רק מדרבנן, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק ב)

הלכות ברכת המזון סימן קצנ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

יכולים להלקט¹⁰.

10) ובאופן שנחלקו לשתי חבורות, כתב הברכת הבית (שער יח ס"י) שיש להם להיזהר שלא ישמעו בני החבורה האחת את ברכת הזימון של החבורה השניה, שאם ישמעו את ברכתה יצטרכו לענות עליה, ולא יוכלו לענות בחבורה שלהם.

הנמצאים בסעודה שיש בה הרבה אנשים ושלשה מהם הוצרכו לזמן [כגון שצריכים ללכת לדבר מצה וכדו'], כתב הגר"ח קניבסקי (שאלת רב ח"ב עמ' רעז) שהאחרים שדעתם להישאר לא יענו 'ברוך שאכלנו', אלא ימחינו לזימון בעשרה שידיה בסוף הסעודה.

[משנ"ב ס"ק יא]

כיון שיש בכל פת גס-בן מקצת רב עסיו וכו', ויכול לעשות כמו שירצה אפילו לכתחילה¹¹.

11) וביאר הט"ז (ס"ק ג) שזימון בעשרה נחשב יותר 'ברוב עם' ולכן כשמומן בשלושה נחשב רק למקצת ברוב עם. אכן, וודאי שבשיש רק שלושה אנשים נחשב שהזימון הוא 'ברוב עם'. וכן לענין קידוש לבנה הביא הביה"ל לקמן (ס"י תכ"ו ס"ב ד"ה אלא) את דעת החי' אדם שאף שלשה אנשים נחשבים 'ברוב עם', ולענין ברכת המצות כתב לעיל (ס"י ח ס"ק יג) שגם בשנים נחשב 'ברוב עם' ולכן טוב שאחד יברך על הטלית ויציא את חבריו. וכן לענין ברכת הנהנין כתב בביה"ל לעיל (ס"י קסז ס"א ד"ה ואחז), ובמשנ"ב לקמן (ס"י ריג ס"ק ג) שכשאחד מוציא את חבריו נחשב 'ברוב עם', וראו בדברינו שם.

12) ולהלן (ס"ק כג) הביא את דברי הדרכי משה (אות ב) שעדיף שלא לחלק.

[משנ"ב ס"ק טז]

ואין להם שיהיה להקמתן, שפתבשל המצות, שרשאין להלקט¹² ולשלוש שלשה¹³.

13) משמע מדבריו, שדוקא מעלת זימון בשם, רשאי להפסיד מחמת צורך מצוה, אבל אף רשאי היחיד לברך לעצמו ללא זימון, משום שבו מבטל לגמרי מצות זימון שנתחייב בה [וראה לעיל ס"י קצב ס"ק י], וכן היא דעת התפארת שמואל (על הרא"ש, ברכות פ"ז אות כד), וכן מסקנת הערוך השלחן (ס"י). וכעין זה פסק הגר"י פישר (זימון כהלכתו עמ' מא) לגבי הנמצא בסעודה גדולה והוא ממחר ללימודו, שיברך בשלושה במקום בעשרה, אבל אינו יכול להיפטר מזימון לגמרי.

מאידך, בספר יוסף ארמץ (אות קנט) כתב, שמי שנמצא בסעודת גדולות שמאריכים בהם מאד, וקשה עליו האריכות מצד בריאותו, איבוד זמנו, או מפני שהוא צריך לקום למחרת להתפלל וללמוד, מותר לו לברך בלא זימון ולצאת, והוסיף שאף הוא נהג כך, אך כשהיתה לו אפשרות לצרף ולזמן באופן שבעל הסעודה לא ירגיש בזה עשה כן. גם הודך החיים (היכן) כתב, שלצורך דבר מצוה נחוץ מאד, מותר לאדם להיחלק מבני החבורה ולברך בפני עצמו.

14) ובמקום אונס או הפסד ממון, הביא להלן (ס"ק לא) שיש דעות בפוסקים שרשאי לגמור סעודתו לפני האחרים ולהיפטר אף מזימון בשלושה. ולקמן (ס"י ר ס"ק ה) כתב, שאם היה דבר נחוץ מאד הנוגע להפסד ממון וכדו', אפשר שיש להקל.

[משנ"ב ס"ק יז]

אבל אם היה יכולין לשמע ברכת זמון לא היה רשאין להלקט¹⁵ וכו', וצ"ל-כל-פנים עד 'מן את הפל' נודאי צריקין להאזין גם לברך המכריז¹⁶.

15) בדברי השו"ע כאן מבואר ששמיעת ברכת הזימון מפי המברך היא לעיכובא, מאידך, המשנ"ב לקמן (ס"י קצה ס"ק יא) כתב שבדיעבד אם לא שמע דברי הזמון שאמר 'ברוך', רק שמע שמונים 'ברוך' שאכלנו משלו' מותר לענות עמהם ביחד, ובשונה הלכות (שם ס"ג) כתב שאף יוצא ידי חובה על ידי זה ואין צריך לשמוע מפי הזמון. ובספר זימון כהלכתו (מלואים לפ"ד ס"ק ו) הביא שהגר"ח קניבסקי נתקשה בזה, ונשאר בצ"ע.

ודעת הגר"י פישר (זימון כהלכתו פ"ד הע' ו) שבוודאי אין יוצאים באופן זה, ואף החמיר ביותר מזה, שאפילו אם שומע את קול הזמון, אם אינו שומע בבירור את דבריו, לא יצא ידי זימון.

16) ותמוה על כך החזו"א (ארי"ח ס"י לא ס"ק ב), שבמשנ"ב לקמן (ס"י ר ס"ק ט) מבואר שרק בזימון בשלושה שאינם מזכירים את השם אז צריכים לשמוע מהמברך עד סוף ברכת הזון, אבל בזימון בעשרה די לענוים בכך שישמעו את הזימון בלבד, ואין הם צריכים לשמוע גם את ברכת 'הזון', משום שבזימון זה מזכירים שם ה'.

[משנ"ב שם]

יש לתן לברך הזמן למי שקולו חזק כדי שישמעו כל הקספין¹⁷.

17) ולענין זימון ברמקול בסעודות שיש בהן קהל גדול, דעת הגר"ש אלישיב והגר"י פישר (וזאת הברכה עמ' 129) שאין לזמן באופן זה, משום שהרמקול אינו נחשב קולו האמיתי של הזמון. אמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"י ס"י מ) נטה להקל בדבר, שכן עיקר דין זימון נלמד מהפסוק 'כי שם ה' אקרא הבר גודל לאלוקינו', והיינו שאחד קורא לחבריו להצטרף עמו לברכה, ואף ברמקול שאין הם שומעים את קולו האמיתי, מ"מ קריאתו להצטרף ולברך עמו נחשבת קריאה. אכן גם הוא מסיק שלכתחילה יש לזמן ללא רמקול, מכיון שמלשון הא"ר משמע שהזמון מוציא את השומעים בברכת הזימון, וכל מהדר אחרי המצוות מהדר אחר הדין לכתחילה.

ובשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד ס"י צא אות ד), אף שצידד לגבי מגילה והבדלה שיוצא בשמיעה מרמקול למרות שאינו שומע את קולו האמיתי [וכן צידד החזו"א שאפשר שיוצא ידי חובה, כמובא בהערה בשו"ת מנחת שלמה (ח"א ס"י ט)], מ"מ לגבי ברכת המזון וקריאת שמע כתב שיש למחות ברוצים לצאת ידי חובה ברמקול. ובמקום אחר כתב האגרות משה (ארי"ח ח"ב ס"י קח) לענין קריאת המגילה ברמקול, שכיון שלא ברור להיתר והוא ענין חדש, יש למחות ביד הנהוגים כן כדי למנועם מלרדף אחרי חדשות אחרות שלהוטים בזה במדינות אלו. וראה עוד מה שכתבנו לעיל ס"י קי ס"ק יח.

[משנ"ב ס"ק יח]

קביעות נקרא פשיטתים ואוקלים על שלחן אהד¹⁸ וכו', ומצטרפי אפלו בלא שלחן אהד¹⁹.

18) ולכן שלשה שיושבים במלון או במסעדה על שולחן אחד, אפילו שלא התכוונו לאכול יחד, השולחן מצרפם לזימון [וראה הערה הבאה בענין האוכלים בשני שולחנות]. אמנם אם הופכים פניהם בשעת אכילה זה לכאן וזה לכאן, כתב הדעת תורה (ס"ב) ש"ל שאין מצטרפים לזימון.

19) וכמו כן בסעודת נשואין, אף על פי שהסעודים יושבים בשולחנות נפרדים ולדעת הרשב"ש והגר"א [הביאם הבה"ל לקמן ס"י קצה ס"א ד"ה שתי] האוכלים בשני שולחנות אינם מצטרפים יחד לברכת הזימון, באופן זה כתב הגר"ח פ' שיינברג (חידישי בתרא, וזאת הברכה עמ' 133) שמצטרפים לזימון, מאחר שכולם המשך במילואים עמוד 36

הלכות ברית המזון סימן קצ

באר הגולה צז

ט הנהגות פשוטות
פרק ה מהתניא
ותרבות נ י ברכות
שם כ ה"א"ש שם
ל ה"א"ש שם ותני
יחזק

עד עשרה, ואז אין נחלקים עד שיהיו עשרים בינו שנתחייבו בהזכרת השם: (הגה ד"א) יכולים לחלק אם ירצה. ונראה לי שהוא הדין בששה (יא) אין מחזיקין לחלק, רק אם ירצה נחלקים, וימצינו (יב) אחר עשרה. וימצינו, אם היו רבים מספים אחד ואינם יכולים (יג) לשמע ברית (א) הזמון מפי המקבץ, (יד) ואינם רשאים לחלק לתבורות של עשרה עשרה מפני שיעצורכו לברך (טו) בקול רם וישמע בעל-הבית (טז) וינקידי עליהם, יכולים לחלק לתבורות של (ז) שלשה שלשה ולברך בנחת כדי שלא ישמע בעל-הבית, כוזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת (יז) ברית זמון, שהרי אינם יכולים לשמע מפי המקבץ: **ב** לאפלו לא הקבעו מתחלה כלם לאכל יחד, אלא (יח) שהשנים קבעו ואחר-כך בא השלישי וקבע עמהם, או שאחד קבע תחלה ואחר-כך קבעו השנים עמו, אינם רשאים לחלק בינו שהם קבועים יחד (יט) בגמר האכילה; (כ) ומכל מקום אם יאכל עמהם (כא) בלא קבע רשאים לחלק, אלא-אם-כן (כב) הוא שמע: הגה ומכל מקום, אפלו (כג) כל מקום שרשאי לחלק, (כד) * צריך טפי לזמן משום דבכ"עם הדין

באר היטב

ח"ח שם הוא נחתיב בזמן. כחב ה"ח: י"א שאף על ד' מיני מנעין, ולכן טוב שלא קבעו ג' על ד' מינים: (א) הזמון. ולכתחלה יתנו לברך למי שקולו

ח"ח שם הוא נחתיב בזמן. כחב ה"ח: י"א שאף על ד' מיני מנעין, ולכן טוב שלא קבעו ג' על ד' מינים: (א) הזמון. ולכתחלה יתנו לברך למי שקולו

משנה ברורה

והעתיקהו הרה אחרונים, ומב"ח בסימן זה ולבוש בסימן קצט משמע שלא כדבריו: * צריך טפי לזמן. עין במשנה בירכה. וגם בבאור הגר"א משמע דלפי מה שסתם המהמר מקום דאפלו בבא השלישי בעת גמר הסעודה

לא יצא ידי חובתו, שם הוא נחתיב בזמן: (י) יכולים לחלק.

והעתיקהו הרה אחרונים, ומב"ח בסימן זה ולבוש בסימן קצט משמע שלא כדבריו: * צריך טפי לזמן. עין במשנה בירכה. וגם בבאור הגר"א משמע דלפי מה שסתם המהמר מקום דאפלו בבא השלישי בעת גמר הסעודה
להרבות בברכות. ועין בדרכי-משה שדעתו, דאדבריה, שמצוה מן המבחר שלא להתחלק, בין בעשרים (ח) ובין בששה, (ט) משום "ברב-עם הדרת מלך", רק דמדינא אין אסור בדבר אם יתחלקו. (י) ויש שחולקים על זה וסבירא להו, בין שיש בכל בת גס-פן מקצת רב עמי, וגם נתקנים מצות ברית זמון בכל חד וחד, ולהכי שקולים הם ויכול לעשות כמו שירצה אפלו לכתחלה: (יב) אחר עשרה. כדי שיהיו יכולים לברך בשם. ועין (יג) באחרונים, דאפלו אם הם שבעה, מצוה לחזר אחר עוד שלשה, ועין במה שכתבנו לעיל בסעיף קטן ז: (יג) לשמע ברית הזמון. דאם היו יכולין לשמע ברית זמון מפי הזמון, (יח) אף דכל ברית-הזמון אינם יכולין לשמע מרחוק, לא היו רשאים לחלק על שלשה שלשה, אלא ישמעו ברית זמון לבד מפי הזמון, וברית-הזמון יברכו כל אחד בפני עצמו בלחש, וכמבאר לעיל סימן קפג סעיף ז: (יד) ואינם רשאים וכו'. דאם היו יכולין לחלק לעשרה עשרה לא היו רשאים לחלק לתבורה של שלשה, כדי שלא יפסידו מלהזכיר הזמון בשם: (טו) בקול רם. כדי להשמיע ברית הזמון לכל העשרה: (טז) וינקידי עליהם. במה שעושים תבורות לעצמן. והוא הדין אם צריכין ללכת לדבר-מצוה ואין להם שהות להמתין, שתתבטל המצוה, שרשאי לחלק: (יז) לשלשה שלשה: (יח) כן כתב המגן-אברהם, ובח"י אדם מגמגם בזה ופוסק דעל-פל-פנים כשלא נשארו עשרה בלעדם בודאי אסור לצאת אפלו לבר-מצוה, ומכל מקום אם הוא מצוה דאורייתא אפשר דיש להקל בכל גווי. ועין בפרי-מגדים: (יז) ברית זמון שהרי וכו'. אבל אם היו יכולין לשמע ברית זמון לא היו רשאים לחלק: (יט) וכנ"ל בסעיף קטן יג. (יג) והאחרונים חולקים על זה, משום דהיינו דקמא לן בסימן קפג דהאינא מקבצין כל אחד מהמקבצין כל הברית-הזמון בלחש, מכל מקום צריכין לשמע היטב גם לדברי המקבץ ולומר עמו בלחש כל מלה ומלה ולענות אמן על כל ברכה וברכה, ועל-פל-פנים עד 'הזן את הכל' בודאי צריכין להאזין גם לדברי המקבץ: דעד שם הוא ברית הזמון, דקלמין בסימן ר' בהג"ה, ואם-כן, אף אם יכולין לשמע ברית זמון מפי המקבץ, כל שאין יכולין לשמע מלה במלה מפי המקבץ (יז) עד 'הזן את הכל', מוטב להם לחלק שלשה שלשה ולברך בלא שם ממה שלא יצאו ידי חובת זמון מדינא. כתבו האחרונים: היבא שיש מסבה גדולה, יש לתן לברך ברית הזמון למי שקולו חזק כדי שישמעו כל המקבצין, וכנ"ל: **ב** (יח) שהשנים קבעו. קביעות נקרא בש"שבים ואוכלים על שלחן אחד: (יט) או במפה אחת אפלו כל אחד אוכל מפרו, (טו) וכמבאר לעיל בסימן קסו סעיף יא. ועין לעיל שם בסעיף יא בבאור הגר"א, דדעתו שם דבעל-הבית עם בגי-ביתו שישבו לאכל היו קביעות ומצטרפי אפלו בלא שלחן אחד: (יט) בגמר האכילה. חל עליו חובת זמון על-ידי-זה שאכלו לבסוף ביחד; (טו) ומשמע מזה, הא אם לא גמרו גם סוף אכילה ביחד, כגון שבא אחד לאכל אצל שנים אחר שכבר התחילו לאכל, וגם גמרו סעודתן שלא בזמן אחד, אותן שגמרו מקדם (יז) רשאי לברך בפני עצמן, דעל-פל-פנים התחלה או גמר בעיני ביחד: (יט) ומכל מקום אם המתנינו לאחר אכילתם ולא ברכו עד שגמר גם השלישי לאכל, (יח) חזקין לזמן ואין רשאים לחלק ואף-על-גב שלא גמרו ביחד, כל היכי דאי מיתי להו מיד מצי למיכל מניהו, כמו גמרו ביחד דינינו להו, ובעיני הדין סימן קצו, עין שם: (כ) ומכל מקום אם וכו'. הוא כמו 'אכל': (כא) בלא קבע. היינו, שלא אכלו בברך קבע בשיבה ועל שלחן אחד, ואפלו התחילו לאכל בשלשה מתחלת הסעודה ועד סופה: (כב) הוא שמע. שדרך אכילתו בלא ושיבת קבע: (כג) לכן הוא מצטרף בכל גווי: (כג) כל מקום שרשאי לחלק. היינו (יט) שאכלו השלשה בלא קביעות, (כ) ובן בעשרים או בששה, אף שעל-פי דין רשאים לחלק, מכל מקום צריך טפי שלא לחלק: (כד) צריך טפי לזמן. עין

שער הציון

(ס) מן הבינה האלה רבה ועוד כמה אחרונים בדעתו, חלל אחרונים: (ט) וכן משמע בתוספות וכו' והנה על ברכות ברוך נ בפעשה דרש-גלותא, וכן בתוספי ה"א"ש שם. ואולם כל זה לפרוש שם, אבל לפרוש דרש"י דמפרש דהקפדת ריש גלותא הוא משום דעושי תבירות לעצמן, שוב אין ראיה: (י) ה"ש, וכן מסיק באלה רבה [ואמנם במגן-אברהם סוף סעיף קטן ד משמע דהוא סובר בהדרכי-משה], וכן משמע קצת בתקופ"ס שכתב שיש להם לחלק, ומשמע דאפלו מצוה מן המבחר ליבא שלא לחלק. ועין בשיטה מקובצת שם מה שכתב בשם הראב"ד: (יא) עלת-תמיד וישיב כנסת הגדולה ואלהיה רבה: (יב) בית-יוסף: (יג) מגן-אברהם ואלהיה רבה ותר-המחיים ותר-אדם והגרי"ו בסימן קצה: (יד) תר-אדם והגרי"ו. ואף שבגרי"ו תמייס מפליג עוד יותר דצריך לשמע צוקא כל ברית-הזמון, מכל מקום די לנו להקל נגד המהמר באינם יכולין לשמע עד 'הזן', מאחר שגם הדרכי-משה שהשיג עליו הודה לו אחר-כך בסימן קצה וסתם בדבריו: (טו) אף דשם אינו לענין ברית 'המוציא', הוא הדין לענין ברית-הזמון, וכמו שהסיקו הפוסקים דכל הדין דקביעות המזכר שם שד' גם לענין זמון: (טז) ט"ז. ואף דאלהיה רבה ותר-שלום מפקחין בדבריו, התקדמו משה ומאמר-מרדכי ומחצית-השקל ותר-אדם ומגן-אברהם והסיקו לט"ז: (יז) ומכל מקום להתחלה מצוה להמתין ולהצטרף ביחד לזמון, וכלעיל בסעיף א: (יח) מן מוכח בבאור הגר"א בדבר התחיל אפלו: (יט) כי קאי אדסימין לה: (כ) מן מבאר בדרכי-משה:

